

Technische rapportage Leesmotivatie scholen van schoolbestuur Surplus Noord-Holland

Afstudeerkring Begrijpend lezen 2011-2012, Inholland, Pabo-Alkmaar

Marianne Boogaard en Yvonne van Rijk (Lectoraat Ontwikkelingsgericht Onderwijs), Pjotr Koopman

Onderzoeksvraag

Is er verschil in leesmotivatie tussen de kinderen die begrijpend lezen op een OGO-school aangeboden krijgen en kringen die begrijpend lezen op een methodegebondenschool aangeboden krijgen?

Uitvoering van het onderzoek

Rojanne Determann, Hester Leenders en Evelien Pater

Beschrijving van de gegevens: hoeveel scholen en hoeveel leerlingen deden mee?

1. Aantal scholen en leerlingen, en verdeling over OGO- en niet-OGO-scholen

De vragenlijst Leesmotivatie is afgenomen op zeven scholen uit het schoolbestuur van Surplus. Op alle zeven scholen is dat gedaan in de groepen 5 t/m 8.

Tabel 1 laat zien hoeveel leerlingen van elke school hebben meegedaan. De scholen met de meeste leerlingen waren Oeboentoe (176 lln) en Torennen (170 lln). De scholen met het kleinste aantal leerlingen waren de Boemerang (81 lln) en de Springschans (84 lln). In totaal hebben 849 leerlingen de vragenlijst ingevuld.

Tabel 1: Overzicht van de Surplusscholen en de leerlingenaantallen per school die deelnamen aan het onderzoek

Naam school	Aantal leerlingen	percentage
Alvitlo	131	15.4
de Boemerang	81	9.5
de Oeboentoe	176	20.7
De Sluis	90	10.6
de Springschans	84	9.9
Julianaschool	117	13.8
Torennen	170	20.0
Totaal	849	100.0

Van de zeven scholen die deelnamen aan het onderzoek waren er drie scholen die werken vanuit de OGO-visie. De vier andere scholen zijn geen OGO-school. Zij werken in hun begrijpend leesonderwijs met een leesmethode. Tabel 2 laat zien hoe de verdeling was van het aantal leerlingen over OGO-scholen en niet-OGO-scholen.

Tabel 2: Verdeling van leerlingen over OGO en niet-OGOscholen

OGO/niet-OGO	Aantal leerlingen	percentage
OGO	374	44,1
niet-OGO	475	55,9
Totaal	849	100,0

De leerlingen die deelnamen, zaten in groep 5, 6, 7 of 8 van een van de scholen. Er was sprake van een gelijkmatige verdeling over deze vier leerjaren binnen de steekproef. Er waren uit elk leerjaar ongeveer 200 leerlingen vertegenwoordigd. Dat is te zien in tabel 3.

Tabel 3: Aantallen leerlingen die de vragenlijst invulden uit groep 5, 6, 7 en 8 van de verschillende scholen.

Groep	aantal	percentage
5	210	24.7
6	226	26.6
7	218	25.7
8	195	23.0
Totaal	849	100.0

Ongeveer evenveel jongens als meisjes hebben meegedaan met het onderzoek. Tabel 4 laat zien dat er iets meer meisjes vertegenwoordigd zijn (51,5%) dan jongens (48,5%), maar gelet op het totaal aantal kinderen dat meedeed, gaat het om een te verwaarlozen verschil.

Tabel 4: Aantallen jongens en meisjes in de respons

JM	aantal	percentage
j	412	48.5
m	437	51.5
Totaal	849	100.0

In tabel 5 is te zien over welke onderwerpen kinderen hebben aangegeven dat zij graag lezen. Het ging om antwoorden op een open vraag: Ik vind het leuk om te lezen over De antwoorden van de kinderen zijn door de student-onderzoekers ingedeeld in een van de categorieën: geschiedenis, dieren, romantiek, sport, avontuur en spanning, humor, fantasie, realisme, of: overig. Het meest populair zijn teksten die passen in de categorie Avontuur en spanning. Op een flinke afstand gevolgd door Dieren, Realisme en Fantasie.

Tabel 5: Overzicht van de gecategoriseerde onderwerpen waarover kinderen graag lezen

Thema	Aantal leerlingen	Percentage
Geschiedenis	28	3.3
Dieren	90	10,6
Romantiek	11	1.3
Sport	53	6,2
Avontuur en Spanning	347	40,9
Humor	45	5.3
Fantasie	81	9,5
Realisme	89	10,5
Overig	104	12,2

2. Analyse van de kwaliteit van de vragenlijst

De vragenlijst Leesmotivatie is opgebouwd uit zeven 'schalen'. Een schaal is opgebouwd uit een groepje beweringen of stellingen die bij elkaar horen omdat ze samen een bepaald aspect (in dit geval van leesmotivatie) beschrijven. De aspecten van leesmotivatie in dit instrument, en de bijbehorende beweringen, komen uit eerder onderzoek (Förrer & Van de Mortel, 2010; Milliano, I. de, 2010; Elsäcker, W. van, 2002; Tellegen, S. & Frankhuisen, Y., 2002).

De vraag aan leerlingen is om telkens bij een uitspraak of stelling over lezen aan te geven in hoeverre die uitspraak bij hen past of (helemaal) niet. In het eerdere onderzoek is gekeken naar de kwaliteit van de schalen: beschrijven ze samen inderdaad een aspect van leesmotivatie. Het ging dus om gevalideerde schalen. We mochten dus verwachten dat er –ook na vertaling in het Nederlands, en naar de doelgroepen in ons onderzoek- voldoende samenhang zou zijn tussen de beweringen die over een bepaald aspect van leesmotivatie beschrijven, maar vanzelfsprekend hebben we ook zelf onderzocht of dat zo is.

Het gaat om de volgende zeven schalen, ofwel: aspecten van Leesmotivatie.

1. Nieuwsgierigheid en Interesse
2. Leesplezier
3. Voorkeur voor Uitdaging
4. Beleefde Relevantie
5. Extrinsiciteit motivatie
6. Instrumentele motivatie
7. Self-efficacy

Hieronder volgt voor elk van deze schalen een korte uitleg en een voorbeeld ter illustratie.

- De schaal '*Nieuwsgierigheid en Interesse*' meet in hoeverre leerlingen lezen uit nieuwsgierigheid of belangstelling voor bepaalde onderwerpen. Een van de stellingen die leerlingen hierbij kregen voorgelegd luidde: "Ik heb verschillende onderwerpen waarover ik graag lees."
- '*Leesplezier*' meet in welke mate leerlingen lezen omdat ze dat fijn vinden om te doen, omdat ze graag lezen. Bijvoorbeeld: "Ik vind het leuk om te lezen bij thema's of bij vakken, zoals Aardrijkskunde en Geschiedenis."
- '*Voorkeur voor Uitdaging*' meet in hoeverre leerlingen hun best willen doen om een moeilijke tekst te lezen. Bijvoorbeeld: "Ik houd wel van een beetje moeilijk boek."
- '*Beleefde Relevantie*' meet in welke mate leerlingen lezen omdat ze het nuttig/zinnig vinden. Bijvoorbeeld: "In je vrije tijd is het handig als je goed kunt lezen."
- '*Extrinsiciteit motivatie*' meet in hoeverre leerlingen lezen omdat het moet, of omdat ze er een beloning voor krijgen, zoals een hoog cijfer, of een avi-niveau omhoog. Bijvoorbeeld: "Ik ga lezen omdat ik dan op school hogere cijfers krijg."
- De schaal '*Instrumentele motivatie*' meet in hoeverre leerlingen lezen als middel om iets te weten te komen, om iets te bereiken. Bijvoorbeeld: "Als ik iets over mijn hobby wil weten, ga ik erover lezen."
- '*Self-efficacy*' ten slotte, meet in welke mate leerlingen vertrouwen hebben in eigen kunnen, dat het ze gaat lukken om een tekst te begrijpen. Bijvoorbeeld: "Als ik iets moet lezen ben ik bang om fouten te maken."

Alle zeven schalen blijken ook in dit onderzoek van voldoende kwaliteit. Die kwaliteit wordt uitgedrukt door 'Cronbach's alfa': een maat voor de samenhang binnen de schaal tussen de antwoorden van de leerlingen. Gemeten wordt of alle beweringen ongeveer 'hetzelfde' meten. In dit onderzoek is dat het geval. Cronbach's alfa wordt uitgedrukt door een getal tussen de 0 en 1. In het

algemeen mag je ervan uitgaan dat een waarde van .8 betekent dat het een goede schaal is, en bij een waarde van .7 of hoger dat de schaal van voldoende kwaliteit is. De kritische grens ligt bij .65.

Tabel 6 geeft een overzicht van het aantal beweringen (items) in elke schaal, de kwaliteit van de schaal a.d.h.v. de Cronbach's alfa, en de gemiddelde score wanneer we de antwoorden van alle 849 kinderen samennemen. De kinderen konden steeds de score 1, 2, 3 of 4 kiezen, althans: ze kozen voor een smiley met de volgende betekenis

- 1 = dat past helemaal niet bij mij
- 2 = dat past niet zo erg bij mij
- 3 = dat past wel een beetje bij mij
- 4 = dat past helemaal bij mij

In dit onderzoek geldt voor twee van de schalen dat ze er met een Cronbach's alfa van (bijna) .65 'net mee door kunnen', en dat de andere voldoende zijn om verdere analyses mee uit te voeren. Er was één bewering die niet zo goed bleek te passen. Het ging om een van de beweringen over 'Leesplezier'. De bewering was negatief geformuleerd, en het is aannemelijk dat veel kinderen daardoor een 'verkeerd' antwoord hebben ingevuld. Die bewering is daarom weggelaten uit de verdere analyses.

Iets dergelijks verklaart mogelijk de lage waarde voor de schaal 'Self-efficacy'. In die schaal waren vier van de zes beweringen negatief geformuleerd. Het is aannemelijk dat veel kinderen die beweringen niet goed begrepen hebben.

Tabel 6: Overzicht Cronbach's alfa en gemiddelde score van alle leerlingen

Naam schaal	Aantal items	Cronbach's alfa	Gemiddelde
Nieuwsgierigheid en Interesse	7	.72	2.9
Leesplezier	(10) wordt 9	(.67) .78	2.8
Voorkeur voor Uitdaging	4	.65	2.8
Beleefde Relevantie	6	.74	3.3
Extrinsieke Motivatie	6	.73	2.5
Instrumenteel	7	.83	2.8
Self-efficacy	6	.64	3.0

De hoogste gemiddelde score vinden we voor 'Beleefde relevantie', dat betekent dat de meeste kinderen het nuttig/zinvol vinden om informatieve teksten te kunnen lezen. De laagste voor 'Extrinsieke motivatie, dat betekent dat de meeste kinderen niet lezen omdat het moet of omdat ze er een beloning voor krijgen. De overige scores liggen allemaal op of dicht bij de waarde 3. Dat betekent dat de meeste kinderen redelijk graag willen lezen over onderwerpen die interessant voor hen zijn (Nieuwsgierigheid en Interesse), redelijk graag lezen (Leesplezier), het niet heel erg vinden om iets te lezen dat moeilijk is (Voorkeur voor Uitdaging), lezen doorgaans zien als een middel om iets te weten te komen (Instrumentele Motivatie) en er redelijk op vertrouwen dat ze een tekst die ze gaan lezen ook zullen begrijpen (Self-efficacy).

3. Resultaten

De hoofdvraag van het onderzoek luidt: Is er sprake van verschillen tussen OGO-scholen en niet-OGO-scholen waar het gaat om de leesmotivatie van de leerlingen?

3.1 OGO-scholen en niet-OGO-scholen vergeleken

Om de hoofdvraag van het onderzoek te beantwoorden hebben we gekeken naar de verschillen tussen beide typen scholen (OGO, tegenover niet-OGO) op elk van de zeven aspecten van

leesmotivatie. In tabel 7 is een overzicht opgenomen van de gemiddelde scores per aspect, eerst voor de OGO-scholen, en daarna de niet-OGO-scholen. De onderste rij geeft bovendien nog eens het gemiddelde voor alle leerlingen samen.

Tabel 7: Gemiddelde scores van leerlingen op OGO-scholen en niet-OGO-scholen voor leesmotivatie

OGO		Nieuwsgierig	Leesplezier	Uitdaging	Relevantie	Extrinsiek	Instrumenteel	Selfefficacy
OGO	Gemiddelde	3,0	2,9	3,0	3,4	2,6	2,9	2,9
	N	374	373	374	374	374	374	374
	SD	,55	,61	,69	,50	,65	,71	,61
niet-OGO	Gemiddelde	2,9	2,8	2,8	3,2	2,4	2,6	3,0
	N	472	473	474	475	474	473	472
	SD	,58	,64	,70	,56	,67	,74	0,57
Totaal	Gemiddelde	2,9	2,9	2,8	3,3	2,5	2,8	3,0
	N	846	846	848	849	848	847	846
	SD	,57	,63	,70	,54	,67	,74	,59

Op alle zeven aspecten is er sprake van een significant verschil tussen de OGO-scholen en de niet-OGO-scholen. Op zes van de zeven aspecten scoren de OGO-scholen hoger dan de niet-OGO-scholen. De enige uitzondering is de schaal Self-efficacy. Hierop scoren de niet-OGO-scholen juist hoger. Het gaat steeds om kleine, maar wel significante verschillen. Het effect is het sterkst voor de factor 'Instrumenteel', en het geringst voor de factor 'Leesplezier'.

In de bijlage is in tabel 7a een overzicht opgenomen van gegevens over het significantieniveau.

3.2 Jongens en meisjes vergeleken

Een tweede vergelijking is die tussen jongens en meisjes. Is het zo dat jongens en meisjes verschillen in hun leesmotivatie? Deze vergelijking laat zien dat er op drie van de zeven aspecten van leesmotivatie inderdaad verschil is tussen jongens en meisjes. Het zijn de meisjes die significant hoger scoren op de factoren 'Leesplezier' en 'Relevantie'. En de jongens die hoger scoren op de factor 'Instrumenteel'. Op de andere factoren zijn er geen verschillen tussen meisjes en jongens. Verdere analyses laten overigens ook zien dat OGO of niet-OGO niet verschillend uitwerkt voor jongens en meisjes.

Tabel 8: Verschillen tussen jongens en meisjes op de zeven schalen voor Leesmotivatie

JM		Nieuwsgierig	Leesplezier	Uitdaging	Relevantie	Extrinsiek	Instrumenteel	Selfefficacy
jongens	Gemiddelde	2,9	2,7	2,9	3,2	2,6	2,8	3,0
	N	411	411	411	412	411	410	412
	SD	,61	,67	,73	,59	,65	,77	,58
meisjes	Gemiddelde	2,9534	3,0	2,8	3,3	2,5	2,7	3,0
	N	435	435	437	437	437	437	434
	SD	,53	,56	,68	,49	,68	,71	,60
Totaal	Gemiddelde	2,9	2,9	2,8	3,3	2,5	2,8	3,0
	N	846	846	848	849	848	847	846
	SD	,57	,63	,70	,54	,67	,74	,59

In de bijlage is in tabel 8a een overzicht opgenomen van de gegevens over het significantieniveau.

3.3 Leerjaren vergeleken

Een derde mogelijk interessante vergelijking is die tussen de leerlingen uit de vier verschillende leerjaren. Is het zo dat kinderen in groep 5 meer of minder gemotiveerd zijn voor lezen, dan kinderen in groep 8?

Tabel 9 laat zien dat er inderdaad verschillen zijn die samenhangen met de leerjaren. De algemene lijn is dat leerlingen uit groep 5 het meest gemotiveerd zijn, en de leerlingen in groep 7 en 8 het minst. Er is sprake van afnemende motivatie. Althans: de leerlingen geven, naarmate zij ouder worden, wat minder hoge waarderingen voor de stellingen uit de vragenlijst. Opvallend is ook hier de factor 'Self-efficacy': die ontwikkelt zich namelijk in omgekeerde richting: de kinderen in groep 8 hebben het meeste vertrouwen in hun eigen leesvaardigheid.

Op alle zeven aspecten gaat het om significante verschillen tussen de leerjaren.

Tabel 9: Verschillen tussen de groepen 5, 6, 7 en 8 op de Leesmotivatieschalen

Groep		Nieuwsgierig	Leesplezier	Uitdaging	Relevantie	Extrinsiek	Instrumenteel	Selfefficacy
5	Gemiddelde	3,1	3,1	3,0	3,5	2,9	3,0	3,0
	N	210	210	210	210	210	210	210
	SD	,50	,53	,67	,47	,64	,74	,57
6	Gemiddelde	3,0	2,9	2,9	3,3	2,6	2,8	3,0
	N	223	224	225	226	225	224	225
	SD	,54	,61	,70	,55	,65	,71	,58
7	Gemiddelde	2,8	2,8	2,7	3,2	2,3	2,6	3,0
	N	218	218	218	218	218	218	217
	SD	,60	,67	,73	,50	,61	,73	,65
8	Gemiddelde	2,8	2,7	2,7	3,2	2,2	2,5	3,1
	N	195	194	195	195	195	195	194
	SD	,57	,64	,70	,60	,58	,70	,59
Total	Gemiddelde	2,9	2,9	2,8	3,3	2,5	2,8	3,0
	N	846	846	848	849	848	847	846
	SD	,57	,63	,70	,54	,67	,74	,60

In de bijlage is in tabel 9a een overzicht opgenomen van de gegevens over het significantieniveau.

Literatuur

Elsäcker, W. van (2002). *Begrijpend Lezen*. Amsterdam: Stichting Lezen. (Deze publicatie is uitsluitend te downloaden via www.lezen.nl)

Förrer, M. & Mortel, K. van de (2010). *Lezen... Denken... Begrijpen ! Handboek begrijpend lezen in het basisonderwijs*. Amersfoort: CPS.

Milliano, I. de (2009). *Motivatatie Lezen en Schrijven (Salsa project)*. Amsterdam: UvA (interne publicatie).

Tellegen, S. & Frankhuisen, Y. (2002). *Waarom is lezen plezierig?* Amsterdam: Stichting Lezen.

Bijlage

Tabel 7a: Overzicht ANOVA's voor de verschillen tussen OGO en niet-OGO-scholen, per schaal.

	df	F	Sig.
nieuwsgierig	1	9,186	,003
Leesplezier	1	6,411	,012
Uitdaging	1	17,048	,000
Relevantie	1	24,220	,000
Extrinsiek	1	17,744	,000
Instrumenteel	1	31,265	,000
Selfefficacy	1	8,070	,005

Tabel 8a: Overzicht ANOVA's voor de verschillen tussen jongens en meisjes per schaal.

	df	F	Sig.
nieuwsgierig	1	1,012	,315
Leesplezier	1	52,616	,000
Uitdaging	1	,203	,653
Relevantie	1	5,398	,020
Extrinsiek	1	1,820	,178
Instrumenteel	1	5,109	,024
Selfefficacy	1	,162	,687

Tabel 9a: Overzicht ANOVA's voor de verschillen tussen de leerjaren, per schaal.

Tabel 9a: Overzicht ANOVA's voor de verschillen tussen de leerjaren, per schaal.

	df	F	Sig.
nieuwsgierig	3	19,548	,000
Leesplezier	3	13,726	,000
Uitdaging	3	7,405	,000
Relevantie	3	12,807	,000
Extrinsiek	3	42,874	,000
Instrumenteel	3	16,947	,000
Selfefficacy	3	2,755	,042